

RICHARD NIXON 1991.

Bivši američki predsjednik Richard Nixon izjavio je 1991. godine: "Dok Njemačka i Europska zajednica kreću prema priznanju, SAD ne smije sjediti u zadnjem vagonu vlaka. Godine 1776. hrvatska grad-republika Dubrovnik bila je prva strana sila koja je uspostavila diplomatske odnose sa SAD-om. Hrvati su pokazali tada i hrabrost i uvjerenje. Vrijeme je da i mi pokažemo hrabrost svog uvjerenja."

HRVATI PRVI PRIZNALI NEOVISNOST AMERIKE

Kada je prošle godine bivši američki predsjednik George jr. Bush posjetio Hrvatsku i na Markovu trgu u Zagrebu Hrvatsku nazvao istinskim partnerom, vjerojatno nije ni znao da Hrvate i Ameriku vežu duboke stoljetne veze. Starije čak i od prvih iseljavanja iz Dalmacije na taj kontinent. Međutim, toga je svjesna nekolicina američkih povjesničara, koja se bavila tom problematikom. Neki od njih nisu krili iznenađenje svojim saznanjima. Zato ne čudi što su u Hrvatskoj te činjenice još uvijek egzotična priča. Te nevjerojatne priče za madeIN otkriva Božo Skoko

Korijeni ameri-ko-hrvatske veze

Već u 16. stoljeću jedan dubrovački brod doplovio je do Sjeverne Karoline, gdje se uslijed silovita vremena razlupao o hridi otoka Ranoak. Mornari kojima je onemogućen povratak bili su prisiljeni ostati među tamošnjim Indijancima

Hrvati su se s Amerikom susreli već u ranoj američkoj povijesti. Postoje ozbiljne pretpostavke da se čak na Kolumbovim brodovima nalazilo nekoliko dubrovačkih mornara. Ugledni povjesničar Dubrovčanin Franjo Marija Appendini početkom devetnaestog stoljeća potkrijepljeno piše o sudjelovanju naših pomoraca u otkriću Amerike. Istu tezu nadopunjuje i pomorski povjesničar Jozo Luetić, koji je važne podatke svoga otkrića još 1951. godine objelodanio na međunarodnoj pomorskoj manifestaciji, održanoj uz petstotu obljetnicu Kolumbova rođenja u Genovi. Njihove teze o Hrvatima među Kolumbovim mornarima potvrđuju i neki talijanski pisci... No, to je bio samo početak!

Amerikanci ne zaboravljaju

Već nekoliko godina nakon posljednjeg Kolumbova putovanja u 16. stoljeću, jedan dubrovački brod doplovio je do Sjeverne Karoline, gdje se uslijed silovita vremena razlupao o hridi otoka Ranoak. Mornari kojima je onemogućen povratak bili su prisiljeni ostati među tamošnjim Indijancima. Indijanci su bili miroljubivi, kaže legenda, pa se između brodolomaca i domaćina razvilo prijateljstvo pa i ljubav između nekolicine mladih indijanki i dubrovačkih mornara. Otuda potječe dokumentacija o "Croatian Indians", koje 1746. spominje engleski povjesničar Toynbee. Poznati kao bijeli indijanci ili miješano indijansko pleme navodno su živjeli oko rijeke Choban i Potomac u ribarskome mjestu Ragusi. Ondje su naši mornari ostavili i pisani trag, u drvo urezanu riječ "Croatan", koju su kasnije pronašli engleski pomorci i istraživači. Vrlo je teško dokazati potpunu istinitost ove priče, ali je činjenica da u Sjevernoj Karolini danas postoji spomenuti natpis i u istom području prirodni park nosi naziv "Croatan" te da je taj tradicionalni naziv onamo ukorijenjen u više toponima. Tako se, primjerice, zove i jedan čamac na jedra, ali i narod koji nastanjuje taj prostor. Isti naziv danas nosi i jedna ulica u primorskome mjestu Virginia Beach. Sve te činjenice ukazuju na vrlo rane veze Hrvata s Amerikom, koji su kao vrlo cijenjeni mornari stoljećima plovili na tuđim brodovima i pod tuđim barjacima, otkrivajući nove putove i šireći europski duh na nepoznata prostranstva. Ove činjenice također ukazuju na to da se Hrvati u Americi nisu libili stupiti u kontakt pa i najbližije dodire s pripadnicima drugih rasa i naroda na tom kontinentu. Ako bi ove povijesne činjenice bile iole točne, mogli bismo zaključiti kako su Hrvati utemeljili prvu stranu koloniju na području današnjih Sjedinjenih Američkih Država i u tome prethodili čak i Englezima.

Kako stvari stoje u američkim arhivima, Hrvati su jedan od prvih naroda svijeta koji je pored neformalnih susreta njegovih mornara i iseljenika s prostranstvima Novog svijeta, stu-

Hrvatski iseljenik Steve kažnjen zbog prometnog prekršaja

pio u diplomatski kontakt s vodstvom novostvorene američke države. Bilo je to u desetljeću odmah nakon dana neovisnosti 1776. godine kad je tada jedina slobodna i nezavisna država na ovim prostorima Dubrovačka Republika priznala nezavisnost i samostalnost SAD-a. Sam diplomatski kontakt učinio je diplomatski agent Republike u Parizu Francisco Favi, koji je u srpnju 1783. godine dogovorio nesmetanu plovidbu i pristanak dubrovačkih brodova uz obale SAD-a te isprosiio Hrvatima sve one pogodnosti koje uživaju i lađe drugih nacija. Kako su taj čin doživjeli Amerikanci i kako se odrazio na američki odnos prema Hrvatima u daljnjoj budućnosti, možda najbolje svjedoče riječi bivšeg američkog predsjednika republikanca Richarda Nixona. On je 17. prosinca 1991. u prestižnom američkom dnevniku Wall Street Journal dao otvo-

renu potporu priznanju novonastale hrvatske države. Tom prigodom doslovce je izjavio "Dok Njemačka i Europska zajednica kreću prema priznanju, SAD ne smije sjediti u zadnjem vagonu vlaka. Godine 1776. hrvatska grad-republika Dubrovnik bila je prva strana sila koja je uspostavila diplomatske odnose sa SAD-om. Hrvati su pokazali tada i hrabrost i uvjerenje.

Povjesničar Franjo Marija Appendini početkom 19. stoljeća piše o sudjelovanju naših pomoraca u otkriću Amerike. Istu tezu nadopunjuje pomorski povjesničar Jozo Luetić 1951.

Slavni američki književnik Jack London 1849. godine u svome romanu Mjesečeva dolina opisuje uspješne hrvatske poljoprivrednike te spominje Hrvate kao poštene, marljive i poduzetne ljude

Vrijeme je da i mi pokažemo hrabrost svog uvjerenja.” Nakon europskog zauzeća Amerike i pionirskih priča o privlačnosti Novog svijeta, izuzetno velik broj Hrvata pristigao je u Ameriku zajedno s prvim valom doseljenika tijekom sedamnaestog i osamnaestog stoljeća. Zanimljiv je podatak da su mnogobrojni Hrvati, koji su u Ameriku stizali u doba “kласičnog” doseljavanja - od osamdesetih godina devetnaestog stoljeća tamo zatekli ljude koji su im govorili da su njihovi preci došli na brodovima na kojima se vijao barjak svetog Vlahu. Znači da je bio razvijen stalni pomorski kontakt naj-slobodnijeg hrvatskog područja s američkim kontinentom. Devetnaesto stoljeće otvorilo je još nezaustavljiviji val doseljavanja. O dodirima doseljenika iz hrvatskih krajeva s Amerikom postoji i pisana dokumentacija, koja čak zadire i u književne prikaze. Tako slavni američki književnik Jack London 1849. godine u svome romanu “Mjesečeva dolina” opisuje uspješne hrvatske poljoprivrednike te spominje Hrvate kao poštene, marljive i poduzetne ljude.

Hrvati i Irkinje

Naime, tijekom ranije američke povijesti ondje je pristigao najveći broj ljudi uglavnom bez naobrazbe, nekvalificiranih radnika, a ponajviše u potrazi trbuhom za kruhom. Radili su u različitim djelatnostima - kao rudari, ribari, poljoprivrednici, mornari, trgovci... Zbog položaja i teških prilika u kojima su živjeli o njima uglavnom ne postoji pisana dokumentacija. Najveći broj njih umirao je zaboravljen i nepoznat pa se danas o njima i njihovu konkretnom načinu života vrlo malo zna. Obilna dokumentacija, međutim, postoji o hrvatskim misionarima, putnicima i istraživačima, koji su vrlo obrazovani na europskim učilištima onamo počeli pristizati već u sedamnaestom stoljeću. Osim što su bili duhovni pastiri doseljenom puku te navjesticima Radosne vijesti domaćem “neobraćenom” stanovništvu - “indijancima”, misionari su bili aktivno uključeni u američki znanstveni, a djelomice i politički život.

Isusovac Ferdinand Konščak (1703.-1759.) iz Varaždina, neumorni misionar i svestrani istraživač, prvi je uspio dokazati da Kalifornija nije otok te je izradio njezin prvi zemljovid. Bio je veliki prijatelj, podupiratelj i proučavatelj indijanskog naroda. Prema sudu povjesničara, Konščak je najveći pionir Kalifornije, osobito njezina južnog dijela, i jedan od značajnijih istraživača Sjeverne Amerike. Misionar Josip Kundek (umro 1858.) utemeljio je američku državu Indianu...

Prvotne šokove u susretu s novim civilizacijama, rasama i kulturama Hrvati su brzo potiskivali. Sudjelujući u početku i sami u američkom etničkom i kulturnom šarenilu, oni su ponekad u prvoj, a gotovo u pravilu u drugoj generaciji postajali dijelom američke nacionalne sinteze. Nikad se neće moći potpuno točno znati koliko se ljudi iselilo iz hrvatskih zemalja u pravcu Amerike jer ispočetka nije bilo stalnih statističkih služ-

Hrvatska trgovina u San Francisku s početka prošlog stoljeća

bi koje su pratile tu pojavu i o tome službeno izvještavale. Međutim, većina demografa i povjesničara tvrdi da se samo u razdoblju od 1880. do 1914. godine iz Hrvatske u Ameriku iselilo oko pola milijuna ljudi, od čega je najveći broj završio u Sjedinjenim Američkim Državama. Iseljavanje se u dvadesetom stoljeću nastavilo nesmanjenom žestinom, što iz ekonomskih, što iz političkih razloga. Društveni položaj naših iseljenika u novoj sredini bio je u početku vrlo težak. Stoga se kod ljudi javila potreba da se međusobno druže te da pomognu jedni drugima pa su brojne poteškoće svakodnevnog života naši iseljenici nadomještali vrlo razvijenim društvenim životom. Međusobno pomaganje Hrvati su zaticali i među pripadnicima drugih naroda, pa su čak poprimali uspješnije takve načine u svome organiziranju. Ponajviše su svoje uzore tražili u sebi sličnim etničkim skupinama s kojima su najviše i “komunicirali”. To su slavenski doseljenici, Iraci i ostali katolički narodi. Tako postoje zanimljivi podaci kako su Hrvati ponajviše i stupali u bračne odnose baš s pripadnicima tih skupina te nešto rjeđe s Meksikankama.

Međusobno pomaganje samih Hrvata u početku se odvijalo u lokalnim potpornim društvima i kulturnim ustanovama koje su bile i svojevrsna veza s domovinom. Kad je gospodarska moć iseljenika porasla, počinju se graditi hrvatski domovi, koji su imali višenamjensku funkciju, od političkih okupljališta do kulturnih, zabavnih, rekreacijskih i sportskih aktivnosti. Usporedo s neformalnim okupljanjem, Hrvati u Americi utemeljili su nekoliko tisuća društava različitog

značaja. Američki povjesničar hrvatskog podrijetla George Prpich u knjizi “The Croatian Immigration in America” donosi podatak o tri tisuće različitih društava, koje su Hrvati utemeljili u Sjedinjenim Američkim Državama samo od 1880. do 1940. godine. Hrvati su uistinu na američkom kontinentu ostavili dubok trag...

Hrvati su jedan od prvih naroda koji je pored neformalnih susreta mornara i iseljenika s Novim svijetom, stupio u diplomatski kontakt s vodstvom novostvorene američke države